

Přes komplikovanou látku se autorovi daří zpracovat téma srozumitelně. Pomocníkem mu jsou četné tabulky a schémata, jež zabírají velký díl textu. Naopak do cesty se mu staví nedotažená redakční práce, odrážející se v různých neobratnostech v jazyce, jež mohou občas dosti podstatně měnit význam. Knize také škodí, že autor nevycházal z nejnovějších edic u celé řady textů (*Brunonova vojtěšská legenda*, *Letopisy hradišsko-opatovické*, *Necrologium Bohemicum*, *Kosmova kronika* ad.). Chybět by neměla ani studie Václava Novotného, která poprvé bezpečně prokázala existenci analistické kompilace v Praze okolo roku 1000. Naštěstí se však tyto spíše formální nedostatky neprojevují v důkazních řetězcích.

Kniha je bezesporu relevantním příspěvkem k tématu a nezbyvá než doufat, že díky svému jazyku překoná omezení daná distribuční sítí a nalezne mezinárodní ohlas, přinejmenším v Polsku.

DAVID KALHOUS

Krzysztof Ożóg, *966. Chrzest Polski*, Biały Kruk, Kraków 2016

232 s., ISBN 978-83-7553-194-7

V roce 2016 proběhly v Polsku oslavy výročí 1050 let od obvykle udávaného data christianizace země – roku 966. Jubileum mělo sloužit zejména z pohledu katolických kruhů jako určitá kompenzace oslav milénia, které byly omezeny minulým režimem. Na toto aktuální výročí zareagovala vedle křesťanských církví (na trhu se objevilo i několik teologických či úvahových publikací na dané téma) i historická obec a vzniklo několik monografií, jež se vracely k dobovým souvislostem počátků polského křesťanství a státu vůbec. S předstihem publikoval Tomasz Jurek studii *O czasie i okolicznościach chrztu Mieszka* (2015), která nabízí nový pohled na celou problematiku. Již čtvrtého vydání se dočkala monografie Jerzyho Strzelczyka *Mieszko Pierwszy*, jež ovšem představuje prakticky nezměněný text, byť vydaný k výročí s novým podtitulem *Chrzest i początki Polski*.

Zcela novou publikací monografického charakteru, vydanou svým způsobem jako „oficiální“ počín polské vědy a polského státu (knihu uvádí svou předmlouvou prezident republiky Duda), je práce Krzysztofa Ożóga. Jméno autora není s historiografií raného polského státu příliš spojováno, neboť se jedná spíše o odborníka na

vrcholný a pozdní středověk. Práce se nicméně ujal jako zkušený akademik a do jisté míry zúročil nadhled, který díky odstupu od celé problematiky má. Osobnost autora a zmiňovaný oficiální charakter publikace ovšem představují základní limity předkládaného textu.

Obsahově je práce pojata poměrně velkoryse v tom smyslu, že Ożóg začíná líčení vstupem do raných dějin Slovanů, zmiňuje vznik prvních státních útvarů, jednu kapitolu věnuje i cyrilometodějské misii. Následuje obligátní pojednání o slovanských kmenech na území polského státu. Autor se s ohledem na charakter práce vcelku úsporně snaží pouze o přehled dostupných informací, aniž by zmiňoval kritickou diskusi, jež v polské historiografii a archeologii řeší podobný problém, který periodicky vyvstává i v české diskuzi – zda dostupné prameny vůbec dovolují o různých „dílech“ kmenech na slovanském území v raném středověku hovořit či jak tyto jednotky chápat. Oproti tomu se v práci objevuje spíše skeptický pohled na možnost rekonstruovat detailněji předkřesťanské náboženství Slovanů na území pozdějšího polského státu, patrná je i skepse vůči existenci institucionalizované pohanské víry vůbec, což je zcela v souladu se soudobým stavem debaty. Kapitoly uvozující problematiku křtu Měška I. a jeho země se ještě zmiňují o případné christianizaci Vislanů ve velkomoravské době a dále o příslušnosti jižních území budoucího polského státu k již křesťanským Čechům. V otázce počátků piastovského státu se autor nechává vést aktuální archeologií, která díky dendrochronologii rozklíčovala průběh vzniku nejvýznamnějších hradišť ve Velkopolsku, a nabídla tak poměrně přesvědčivý obraz vzniku piastovské moci.

Obraz christianizace piastovského státního útvaru je líčen spíše standardně, na základě výpůjček z aktuálních monografií na dané téma. Autor si často vypomáhá přímou citací pramenů, své užší odborné zaměření využívá ve zvláštní kapitole, kde se zabývá vylíčením obrazu křtu v pozdně středověké kronice Jana Długosze. Pokud můžeme sledovat pohled autora na dané téma, zdá se, že zejména pod vlivem oficiálního charakteru publikace se Ożóg snaží líčit příběh křtu poněkud stereotypně, v duchu jistého „křesťanského optimismu“. Autor také obhájí předpokládanou (leč obtížně doložitelnou) nezávislost polské církevní struktury od samých počátků. Často také zdůrazňuje přesvědčení o upřímném vnitřním nadšení jednotlivých figur příběhu, oproti chladnějším politickým kalkulacím, jež obvykle vyzdvihuje skeptičtější historická produkce. V díle je tedy patrná tendence

zobrazovat jednotlivé osobnosti jako zasloužilé křesťany, archetypální hrdiny příběhu, který nezvratně vede k pokroku – christianizaci.

Tato tendence se asi nejsilněji projevuje v dalších kapitolách knihy, jež se zabývají průběhem christianizace po vládě Měška I. Velká pozornost je věnována osobě sv. Vojtěcha, který je líčen čistě úhlem pohledu dobové hagiografie. Je pro autora nejen součástí, ale přímo (a to dosti diskutabilně) inspirátorem programu *renovatio imperii*. S jakýmsi „polským národním křesťanským optimismem“ je vylíčeno i setkání Oty III. s Boleslavem Chrabrým v Hnězdu roku 1000 – alternativní výklady události místo prakticky nedostávající. Založení arcibiskupství je podáno jako skutečně plánovaný akt, připravovaný dlouho dopředu již v Římě. Boleslav Chrabrý je popsán coby zástupce císaře pro Sklavínii a otázku sporu s biskupem Gaudentiem Ožóg bagatelizuje. Zpochybněna je možnost korunovace polského panovníka na tomto sněmu. Nemalou část následujících kapitol pak tvoří popis první křesťanské architektury na území piastovského státu, jejíž vznik je možno datovat právě do počátku 11. století. I zde autor hojně využívá aktuálních monografií na dané téma. Širěji definované období „christianizace Polska“ je dovedeno až do doby první krize polského státu, v níž je nepřekvapivě zdůrazňován především ničivý nájezd Břetislava I., který měl být skutečným viníkem úpadku jednotlivých křesťanských institucí. Pohanská revolta, jež proběhla v dané době, je opět upozaděna.

Oficiální charakter publikace se po mém soudu až příliš promítá i do obsahu historiografického textu. V knize najdeme jen málo stop po samostatných názorech autora či vůbec vykročení ze stínu dosavadní historiografické produkce na téma raného polského státu. Sporné otázky jsou vesměs řešeny ve prospěch rychlého a nekomplikovaného rozvoje polského křesťanství a křesťanského státu, aniž by alternativní teorie dostaly větší, či vůbec nějaký prostor. Publikace tedy představuje reprezentativní počín, který doprovází bohatá vnější úprava, řada ilustrací i uspokojivý vědecký aparát, obsahově však nepřináší příliš nového, nanejvýš stereotypní teze o ustavení polského křesťanství.

JAKUB IZDNÝ

Božena KOPIČKOVÁ, *Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže*, Vyšehrad, Praha 2018 (= Velké postavy českých dějin 26)

312 s., ISBN 978-80-7429-974-2

Monografie o Žofii Bavorské je dalším dílem Boženy Kopiczkové, ve kterém se věnuje problematice žen ve středověku a jejich postavení ve společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že se dlouhodobě podílí také na edičním podniku *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.*, je její zájem o druhou manželku Václava IV. pochopitelný. K tématu ostatně publikovala již několik přípravných studií. Životní příběh české královny se Kopiczková snaží v monografii podat v širším kontextu, a to nejen politickém, ale také kulturním a náboženském. V některých pasážích proto ztrácí svoji hrdinku ze zřetele a do popředí vstupují spíše královnin manžel Václav IV. a švagr Zikmund.

Kapitoly jsou řazeny chronologicky. Začátek monografie je krátce věnován Žofiinu dětství, rodu, z kterého pocházela, ale také alespoň stručně jejímu vzdělání a výchově. Podrobněji je rozebráno období, kdy byla provdána za Václava IV., opomenuta není ani závěrečná část její životní pouti, kdy žila jako vdova v Bratislavě. Značný prostor je věnován kladnému postoji Žofie, ale i jiných urozených žen její doby k myšlenkám Jana Husa. Skutečnost, že se Žofie později od husitství odklonila, je dle autorky zapříčiněna především vlivem jejích příbuzných, obzvláště krále Zikmunda. Velmi přínosný je přehled Žofiiných majetků, mecenášských aktivit a detailní rozbor obsazení Žofiina dvora. Právě v těchto kapitolách se autorce nejvíce daří Žofii přiblížit a poukázat na její vlastní aktivity a názory.

Autorka se zabývá i otázkami, které je obecně poměrně těžké pramenně zdokumentovat, jako je „cituplný manželský vztah“ královny Žofie a Václava IV., její kulturní zájmy či možnosti trávení volného času. Své hypotézy o vztahu krále a královny staví Kopiczková na poněkud vratkých argumentech, jako je existence iluminací zobrazujících manželský pár nebo dvojic obdobných knih, jež měli Václav a Žofie vlastnit, případně na základě mapování lokalit, kde se manželé vyskytovali ve stejný čas. Za nepřilži věrohodné lze rovněž považovat odůvodnění formulacemi z listů a listin Václava IV., kde se o Žofii vyjadřuje například jako o „naši nejdražší manželce“. Nic z toho nelze chápat za zásadní doklad velkého milostného příběhu, který Kopiczková na stránkách své knihy prezentuje.